

Nämä geregi bar

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Nämä geregi bar NÄMÄ GEREGI BAR

Giýewsi žurnalist Metin Toker ýazdy:

«1941-nji ýylyň başy.

Nemes faşistleri Balkan ýurtlaryna syrygyp gaýtdy, biziň Bolgariýa bilen araçägimize gelip sägindiler.

Türkiýede bir adam gije bir çene deňeç gözünü gyrpman oturýardy. Ol adam Ismet İnönüdi.

Iýun aýynda-ha dartgynlylyk ýetjek derejesine ýetipdi. İnönü nemes goşunlarynyň hökmany suratda herekete geçjegini bilýärdi. Emma haýsy ugra?

Nemesler üçin iki ähtimallykly karar bardy:

Ýa-ha Türkiýäniň üstünden günorta inmek, ýa-da SSSR-e garşy hüjüme geçmek.

Bolgariýadaky jansyzlarymyz ol ýerdäki nemes goşun bölümleriniň hereketlerinden many çykaryp, bu maglumatlary günüň-gününe Türkiýä gönderýärdiler. Iýulyň üçünji hepdesine girilende, heniz hiç zat gutarnykly belli däldi.

Ismet İnönü Ýalowadady. Onuň ýüzünden gar ýagýardy. Prezidentiň mürzesi Süreýýa Anderiman gije-gündiz radiolary diňläp, habarlary yzarlaýardy. Anderiman bir gün daň bilen garaşylan habary alýar. Nemes goşunlary herekete geçipdir: Demirgazykda SSSR-e garşy...

Anderiman derhal telefon arkaly Yalowa til kakýar. Şol wagt Prezident uklap ýatyrdy. Onuň otagyna kim girse, bu habary-da ýetirmelidi.

Nobatçynyň ýadyna şol wagt Ýalowada gezip ýören Ömer İnönü düşýär. Kakasyny Ömer oýandyryýar:

– Kaka, nemesler Russiýa garşy hüjüme geçipdir...

Ismet Inönü bir salym oglunyň ýüzüne syn edip oturypdyr. Soňra düşeginiň üstünde aýbogdaşyny gurup oturypdyr we jak-jaklap gülüpdir...

Kakasyny hiç wagt beýle ýagdaýda görmedik Ömer geň galyp seredipdir. Onuň bu ýagdaýyna üstünden howp syrylyp aýrylan döwlet adamsynyň içini ýeňletmegi diýip düşüňip bolar...»

Žurnalist Tokeriň ýazanlaryny şundan ýatlatdym:

• HYTAÝLYLARA GÖRÄ

Krizis – hytaýça “wei-ji” sözüdür.

Sözüň iki manysy bar:

Biri – howpy, beýlekisi bolsa pursaty aňladýar.

Ýagny: Bu düşüňjä görä, krizisleriň diňe negatiw däl, eýsem pozitiw tarapy-da bar.

Ýagny: krizisi mümkinçilige-de öwürüp bilersiňiz.

Munuň ýekeje geçerli ýoly bar: Kriziso gowy dolandyrmak! Şonuň üçinem:

Halkara gatnaşyklarda krizisi dolandyrmak ussatlyk talap edýär.

Ilki bilen... Döwletara krizisde karar berme basyşyna ýeňilmezlik gerek. Sowukganlylyk lazym.

Krizis duragan däl, akymlaýyndyr, dinamikalaýyndyr...

Krizis gutarnykly ýagdaý däldir...

Krizis nämälimlikdir...

Özüňizi, ýurduňyzy, partiýaňyzy, turuwbaşdan tarap hökmünde baglamak dogry diplomatiýa bolup bilmez. Aragatnaşyk bökdençligini goýbermezlik gerek, berilen hat-habarlar bir tarapyň hoşnutsyzlygyna sebäp bolmaly däldir.

Esasy üns berilmeli zat – dogry meýilleşdirmeler bilen krizisi (bir adam ýa partiýa däl, ýurt üçin) amatly pursata öwürmekdir!

Soňky gezek... Liwiýada ýalňyşlyk, Siriýada ýalňyşdyk.

Seretmän siz ýurtlaryň mysapysyraýan sözlerine, hiç bir ýurt dünýäniň «ahlak garawulçylygyny» edenok, hiç biri dogry-ýalňyşyň ýa-da hak-nähagyň ugrunda ylğanok – her kim peýdasyna, bähbidine görä hereket edýär.

Şol sebäpli NATO-ABŞ... bähbidi üçin Saddam Hüseýini asdy...

bähbidi üçin Kaddafini linç etdi... Usame bin Ladini ilki goldady, soň bähbidine ters gelensoňam, aldy-da öldürip goýberdi. Siriýany bölledi.

Günbatar hemişe çykaran krizisinden peýdalanyp geldi...

• ERDOGAN HEÝJANLY

Prezident Erdogan Russiýa-Ukraina krizisinde şobada beýannama berdi.

Ýeri, mejburmydy?

Erdoganyň bu heýjanly şahsy häsiýeti daşary diplomatiýanyň sowuk ýüzi bilen hemişe gapma-garşylyk döredýär. Ol global krizislerden bize täsir edip biljek mesele döremek babatda hemmelerden ussat! Siriýa, Liwiýa muňa iň gowy mysal...

Tarap bolman, ynandyryjy roluny oýnamalydy. Global krizis gatnaşygy içerki propogandanyň serişdesi bolmaly däl.

Galyberse-de:

Her pursatda garşymyzdaky NATO-nyň gözüne gowy görünjek bolmaga mejburmy? Ýatlatmak isleýärin:

NATO-nyň agzasy Türkiýe rus uçaryny 2015-nji ýylda urup düşürende ABŞ näme diýdi: «Bu mesele Türkiýäniň bir özüniň çözmeli krizisidir.»

Muny ýene bir gezek başymyzdan geçirmeli bolarys: garşylyksyz söýgi diýilýär muňa!

Uzatmaýyn, diýmek isleýänim şu:

Hawa, halkara krizislerinden döwlet bähbidi üçin peýdalanmagy bilmek, inçe hasaplary urmak lazym. Özünüzi başdan baglasaňyz, bir tarapy aýyplap, beýlekisiniň tarapyny çalsañyz, yza dolanmasy aňsat däldigi üçin negözel mümkinçilikleri sypdyrarsyňyz...

Kim aýdyp biljek, Russiýa-Ukraina krizisinde her iki ýurduň halkynynyňam özümize bolan simpatiasyny nämüçin ýitireliň? Mysal üçin: uly ykdysady umydymyz bolan turistleriň dörtden bir bölegi bu iki ýurtdan gelýär. Haýsysyny ýazaýyn: jemi tebigy gazyň ýarsyny Russiýadan alýarys...

Ýalňys diplomatiýa taktikasyny we gödek dil ulanyp berilen çäkden çykma garşylyk (milliardlarça dollarlyk söwda

gatnaşyklarumyz bolan) ýurtlar bilen aramyzda gapma-garşylygy güýçlendirer. Munuň nämä geregi bar?

Atatürk we İnönü ýaly gurusy atalarymyzdan öwrenip boljak uçursyz köp sapagymyz bar.

Montro ýa-da Ikinji jahan urşuna girmezlik ýaly ussat diplomatik taktikasy ýaly...

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 24.02.2022 ý. Publisistika